

Betalingsystemet – en kilde til risiko. Behovet for overvåking og tilsyn

Harald Haare, spesialrådgiver, og Inger-Johanne Sletner, direktør, Avdeling for betalingsystemer i Norges Bank

Siden tidlig på 90-tallet har det vært økt oppmerksomhet om den risiko bankene pådrar seg gjennom sin rolle i betalingsformidlingen. Oppmerksomheten gjelder ikke først og fremst risikoen den enkelte bank står overfor, men muligheten for at problemer i én bank skal spre seg til andre banker gjennom betalingsystemet. En slik dominoeffekt kalles systemrisiko, og den kan i verste fall true den finansielle stabiliteten. For å begrense denne risikoen overvåker sentralbankene betalingsystemet. I denne artikkelen gjøres det rede for hva som ligger i begrepene overvåking og tilsyn og hvordan Norges Bank utøver sin virksomhet på dette feltet.

1 Innledning

På en vanlig dag gjennomføres mer enn tre millioner betalingstransaksjoner i det norske betalingsystemet. Enkelte dager, for eksempel oppunder jul, kan antallet være langt høyere. Verdien av alle transaksjonene er i gjennomsnitt per dag om lag 300 milliarder kroner. Det betyr at et beløp tilsvarende bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge omsettes gjennom betalingsystemene på mindre enn en uke.

De fleste betalingene skjer mellom enkeltpersoner og offentlige eller private virksomheter. Når en forbruker betaler f. eks. husleie med giro eller varekjøp med kort, vil betalingen utløse en forpliktelse for hennes bankforbindelse til å trekke beløpet fra hennes konto og overføre det til virksomhetens bank – som i sin tur må godskrive virksomhetens bankkonto med beløpet. En vanlig betaling utløser altså et oppgjør mellom bankene til betaler og betalingsmottaker. Dette gjøres ved henholdsvis å belaste og godskrive de to bankenes konti i en oppgjørsbank.

De fleste forbrukerbetalinger gjelder små beløp, og det er ikke rasjonelt å sende disse enkeltvis til oppgjørsbanken. I stedet blir de summert og motregnet i en avregningsentral. Denne sentralen beregner resultatet av alle betalinger til og fra kunder i de deltagende bankene. Resultatet blir en sum per bank med enten netto skyldnad til eller netto tilgodehavende fra alle de andre bankene. Informasjon om betalinger går fra de enkelte bankene eller deres datasentraler til Norwegian Interbank Clearing System (NICS), som står for avregningen. NICS benytter BBS (Bankenes Betaling Sentral AS) som underleverandør til denne operasjonen. Resultatet av avregningene sendes til oppgjørsbanken. I Norge skjer oppgjøret av slike massebetalinger to ganger hvert døgn, om morgenen og om ettermiddagen.

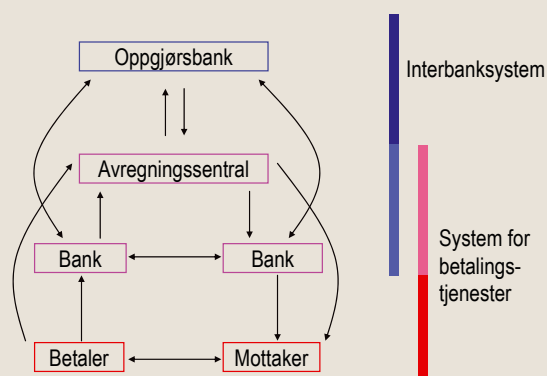
For at avregningene skal kunne gjøres opp, kreves det at alle deltagende banker har dekning på sin konto i oppgjørsbanken, enten i form av innskudd eller trekkrettigheter. Oppstår det en situasjon med manglende dekning, vil oppgjøret ikke skje som forutsatt. Fordi avregningen og

oppgjøret omfatter mange enkelttransaksjoner til og fra mange banker, vil manglende dekning i én bank ha konsekvenser for alle de andre bankene som deltar. Dersom en bank normalt skulle ha mottatt et betydelig beløp i oppgjøret, og dette beløpet uteblir, kan det ha store konsekvenser for bankens likviditet. Denne likviditetssvikten kan også smitte videre til andre banker som i sin tur hadde regnet med å motta likviditet fra banken som ikke har fått oppgjør.

For å redusere risikoen for slike smitteeffekter som følge av manglende oppgjør, vil de største betalingene ikke inngå i slike avregninger, men sendes enkeltvis til oppgjør. Disse store transaksjonene kan blant annet oppstå ved handel med verdipapir eller valuta, og vil ofte være mellom finansielle institusjoner.

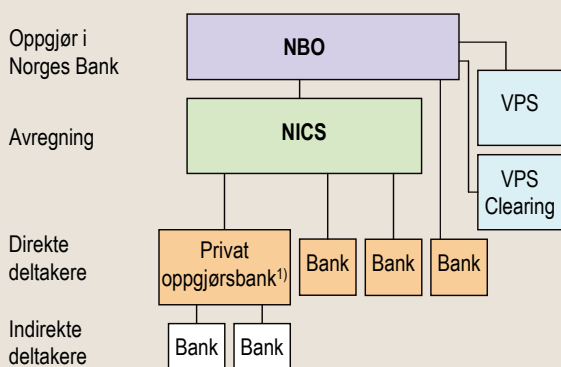
Norges Bank er den viktigste oppgjørsbanken når vi ser på beløpene som gjøres opp. Flertallet av bankene foretar imidlertid ikke oppgjør direkte i Norges Bank, men benytter private oppgjørsbanker. Den viktigste er DnB NOR Bank ASA, som driver et konsesjonsbelagt system og er oppgjørsbank for vel 100 mindre og mellomstore banker. Sparebank 1 Midt-Norge foretar oppgjøret for i underkant av 20 sparebanker. Samlede skyldnader

Figur 1 Det norske betalingsystemet

Kilde: Norges Bank

Figur 2 Interbanksystemene i Norge

¹⁾ Private oppgjørsbanker er banker som gjør opp på vegne av indirekte deltakere.

Kilde: Norges Bank

og tilgodehavender fra hver av disse oppgjørsbankene selv og de bankene de gjør opp for, blir sendt NICS for avregning og senere oppgjør i Norges Bank. Deltakerbankene får oppgjør fra den private oppgjørsbanken først etter at oppgjøret i Norges Bank er ferdigstilt.

Systemer for avregning og oppgjør av mellomværender mellom banker kalles interbanksystemer. Den delen av betalingssystemet som retter seg mot bankenes kunder, kalles systemer for betalingstjenester, se figur 1.

I tillegg til transaksjonene fra NICS mottar Norges Bank også avregnede transaksjoner fra verdipapiroppgjøret i Verdipapirsentralen ASA (VPS) og fra oppgjøret av finansielle derivater i VPS Clearing ASA, se figur 2. Bankene kan sende enkeltransaksjoner til Norges Bank direkte eller via NICS.

I konkurransen om kundene har bankene sterke insentiver til å tilby sikre, hurtige og brukervennlige betalingsløsninger til lave priser. Slike løsninger tjener også økonomien som helhet. Dersom en bank får problemer, kan disse som nevnt smitte over til andre banker gjennom betalingssystemet. Den enkelte bank har ikke like sterke insentiver til å betale kostnadene med å begrense denne systemrisikoen. Dette er en viktig grunn til at sentralbankene overvåker betalingssystemene. Med den svært viktige rollen betalingssystemet har i økonomien, er det avgjørende at interbanksystemene er operative selv om en eller flere deltakerbanker får problemer. Gjennom sin overvåking vil sentralbankene legge vekt på at smitterisikoen i interbanksystemene er avdekket og er på et håndterbart nivå.

2. Norges Bank og betalingssystemene i Norge

Norges Bank har hatt en sentral rolle i betalingsformidlingen siden banken ble opprettet 1816. I årene etter etableringen tilbød Norges Bank vanlige banktjenester,

som betalingsformidling, i tillegg til hovedfunksjonen med å utstede sedler og mynt. Antall private banker økte sterkt i løpet av 1800-tallet. På den ene siden innebar dette at det ble mindre naturlig for Norges Bank å tilby banktjenester til bedrifter og husholdninger, men på den annen side oppstod det et behov for avregning og oppgjør av mellomværender mellom banker. Kristiania Bankavregningskontor ble etablert i 1898 for å avregne mellomværender av sjekker og anvisninger. De beløp som skulle avregnes, ble gjort opp over konto i Norges Bank. Hovedtrekkene i denne løsningen eksisterte lenge, men på 1960-tallet og fremover skjedde det en sterk automatisering i håndteringen av transaksjonene. Dette erstattet gradvis de gamle løsningene. Dagens system for sentralbankoppgjøret ble etablert i løpet av 1990-årene.

Sentralbankloven av 1985 ga Norges Bank ansvar for å fremme et effektivt betalingssystem innenlands og overfor utlandet. Med dette som grunnlag har Norges Bank arbeidet for å fremme effektivitet både i interbanksystemet og i de kunderettede delene av betalingssystemet. Utformingen av systemene har skjedd i regi av banknæringen. Norges Bank har støttet opp under bankenes arbeid med å implementere en felles infrastruktur som gjør at kunder i alle banker enkelt kan få gjort opp fordringsforhold mot kunder i alle andre banker. Som et ledd i å fremme effektiviteten i det norske betalingssystemet har Norges Bank siden 1987 innhentet statistikk og annen informasjon om utviklingen i betalingsformidlingen. Resultater og vurderinger har vært publisert i «Årsrapport om betalingssystemer» (Norges Bank 2006, 2007).

Gjennom lov om betalingssystemer av 1999 fikk Norges Bank et mer direkte ansvar på dette feltet: som konsesjons- og tilsynsmyndighet for norske interbanksystemer. Lovens formål er i henhold til kapittel 2 å bidra til at interbanksystemer organiseres slik at hensynet til finansiell stabilitet er ivaretatt. Norges Bank definerer finansiell stabilitet på denne måten:

«Finansiell stabilitet innebærer at det finansielle systemet er robust overfor forstyrrelser i økonomien, slik at det er i stand til å formidle finansiering, utføre betalinger og omfordele risiko på en tilfredsstillende måte.»

Et interbanksystem kan ikke etableres eller drives uten tillatelse fra Norges Bank. Interbanksystemer kan imidlertid fritas fra kravet om konsesjon dersom Norges Bank finner at de har et så begrenset omfang at de ikke har betydning for den finansielle stabiliteten. Forarbeidene til betalingssystemloven gjør det klart at loven er et supplement til næringens selvregulering av systemene, ikke en erstatning.

3. De enkelte aktiviteter i overvåkings- og tilsynsarbeidet¹

Betalingsystemloven fastslår at et interbanksystem skal ha en operatør som er ansvarlig for etablering

¹ Se også *Penger og Kreditt* nr 1/2002: «Norges Banks overvåking av og tilsyn med betalingssystemet.»

og drift. Norges Bank kan fastsette nærmere krav til virksomheten. I konsesjonssøknaden må det opplyses om blant annet eier- og deltakerforhold, kriterier for deltakelse, tiltak for å sikre teknisk drift, og tiltak for å begrense risikoer i systemet som følge av likviditets- eller soliditetssvikt hos deltakerne eller medlemmene i systemet.

Loven bruker begrepet «tilsyn» om den oppfølging Norges Bank har overfor konsesjonsbelagte systemer. Etter loven kan Norges Bank kreve opplysninger og pålegge endringer hvis systemet ikke drives i samsvar med bestemmelsene i loven eller bestemmelser gitt i medhold av loven. Tilsynet skal sikre at systemene oppfyller formålet i loven. Norges Bank har altså en lovpålagt plikt til å utøve tilsyn og til å kreve endringer som vurderes som nødvendige for å oppfylle loven. Tilsynet gjennomføres derfor innenfor definerte rammer og formalkrav.

Hvis det hos operatøren av et system som har konsesjon, foretas endringer i eier-, organisasjons- eller driftsforhold mv., skal det sendes en endringsmelding til Norges Bank. Hvis Norges Bank ikke har truffet annen beslutning innen 2 måneder etter at meldingen er avsendt, kan endringen gjennomføres uten videre. Norges Bank kan fastsette nærmere regler om hvilke endringer som skal meldes.

«Overvåking» er et begrep som er vanlig benyttet om den aktivitet som de fleste sentralbankene utøver overfor betalings- og oppgjørssystemer. «Overvåking» favner bredere enn begrepet «tilsyn» og er mindre presist enn betalingssystemlovens tilsynsbegrep. Overvåkingen er heller ikke hjemlet i betalingssystemloven, og baserer seg på samarbeid med systemeierne.

Innholdet i overvåking varierer mellom sentralbankene. I en rapport om overvåking (BIS 2005) anbefales det at sentralbankene legger til grunn de såkalte «Kjerneprinsipper for systemviktige betalingssystemer» (BIS 2001) i sin overvåking (se egen ramme). Rapporten er utarbeidet av Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS). Komiteen består av representanter fra sentralbankene i de såkalte G10-landene. Bank for International Settlements (BIS) holder sekretariat for komiteen og står for publiseringen av komiteens rapporter. Komiteen har også, i samarbeid med International Organization of Securities Commissions, utformet anbefalinger for verdipapiroppgjør og for oppgjør som foretas gjennom sentrale motparter (BIS/IOSCO 2001, 2004).

Bare NICS Operatørkontor² og DnB NOR Bank ASA er gitt konsesjon og er under tilsyn i medhold av betalingssystemloven. Imidlertid overvåker Norges Bank helheten i det norske betalingssystemet. Denne helheten består av konsesjonsbelagte systemer, systemer som er fritatt for konsesjon, og systemer som faller utenfor betalingssystemlovens bestemmelser. Avgjørende for

overvåkingen er hvorledes de ulike systemene fungerer hver for seg og inn mot andre systemer, og om de i en krisesituasjon kan true den finansielle stabiliteten.

Det største og viktigste systemet som overvåkes, er Norges Banks eget oppgjørssystem, NBO³. Dette er i tråd med vanlig praksis i andre sentralbanker. Det er etablert rapporteringsrutiner internt i Norges Bank som sikrer at den avdelingen som overvåker NBO, har en uavhengig stilling i forhold til den avdelingen som er ansvarlig for driften av NBO.

Overvåkingen omfatter også pengesiden av verdipapiroppgjøret i VPS og oppgjøret av finansielle derivater gjennom VPS Clearing ASA. Sparebank 1 Midt-Norge og EDB Business Partner ASA⁴ driver begge interbanksystemer i betalingssystemlovens forstand, men de er innvilget fritak for konsesjon fordi systemene er av begrenset størrelse. På grunn av sammenhengen med de øvrige delene av betalingssystemet vil de likevel inngå i Norges Banks overvåking.

Oppgjør av fraktderivater gjennom NOS Clearing ASA og kraftderivater i Nord Pool ASA er i en spesiell stilling. Mens finansielle derivater omfordeler risiko i de finansielle markedene, tar disse derivatene primært sikte på omfordeling av risiko i varemarkedene. Mens finansielle derivater gjøres opp i Norges Bank, gjøres varederivatene opp i private banker, dels utenfor Norge og i fremmed valuta. De er av begrenset betydning for den finansielle stabiliteten, men det kan ikke utelukkes at enkeltbankers posisjoner i visse situasjoner kan ha smitteeffekter inn i betalingssystemene. Norges Bank har derfor opprettet dialog med disse to institusjonene for å være informert om virksomheten.

Continuous Linked Settlement (CLS) er et system for oppgjør av valutahandler (Andresen og Bakke, 2004). CLS er etablert av den internasjonale banknæringen. Hensikten er å fjerne kredittrisikoen ved oppgjør av valutahandler. I samarbeid med den norske banknæringen har Norges Bank tilrettelagt for at norske kroner kan gjøres opp i CLS, som har konto i Norges Bank og derved er deltaker i det norske betalingssystemet. Norges Bank deltar i overvåking av CLS sammen med de andre sentralbankene som har valuta som gjøres opp i systemet. CLS Bank har sitt hovedkontor i New York. Federal Reserve Bank of New York leder derfor sentralbankenes koordinerte overvåking.

SWIFT (The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) leverer meldingstjenester til finansinstitusjoner over hele verden og utgjør dermed en viktig del av den finansielle infrastrukturen nasjonalt og internasjonalt. SWIFT har hovedkontor i Belgia, og den belgiske sentralbanken overvåker dette systemet sammen med G10-gruppen i BIS. I arbeidet legges det vekt på sikkerhet, driftsstabilitet, sårbarhet og beredskap. Norges Bank har ikke egen overvåking av SWIFTs virksomhet i Norge.

² NICS Operatørkontor er opprettet av Finansnæringens Servicekontor og Sparebankforeningens Servicekontor

³ Norges Banks egen operative virksomhet på dette feltet er spesielt unntatt fra betalingssystemloven.

⁴ EDB Business Partner ASA er systemleverandør av bl.a. oppgjørsløsninger.

Kjerneprinsipper for systemviktige betalingssystemer (BIS 2001)

1. Systemet skal ha en velfundert rettslig basis i alle berørte jurisdiksjoner.
2. Den finansielle risiko som er forbundet med deltakelse i systemet, skal være kjent og forstått av den enkelte deltaker.
3. Systemet skal ha klart definerte prosedyrer for håndtering av kreditt- og likviditetsrisiko, som angir de respektive ansvarsområder for operatøren og deltakerne, og som gir nødvendige insentiver til å håndtere og beherske disse risikoene.
4. Systemet skal ha omgående endelig oppgjør på valuteringsdagen, fortrinnsvis i løpet av dagen, og senest ved dagens slutt.
5. Et system der det foretas multilateral netting skal, som et minstekrav, være i stand til å sikre korrekt daglig oppgjør selv om deltakeren med den største enkeltstående oppgjørsforpliktelsen ikke klarer å gjøre opp for seg.
6. Oppgjøret skal fortrinnsvis foretas ved bruk av fordringer på sentralbanken. Dersom andre aktiva er brukt, skal de ha liten eller ingen kredittrisiko.
7. Systemet skal være sikkert og operasjonelt pålitelig og ha beredskapsløsninger som sikrer gjennomføringen av det daglige oppgjøret dersom det ordinære systemet ikke fungerer.
8. Systemet skal kunne tilby effektive og praktiske betalingsløsninger.
9. Systemet skal ha objektive og offentlig tilgjengelige kriterier for deltakelse som muliggjør rettferdig og åpen tilgang.
10. Systemet skal ha en effektiv, klar og oversiktlig organisering.

I BIS-rapporten fra 2005 grupperes overvåkingsarbeidet i følgende aktiviteter (BIS 2005):

- Innhenting av informasjon
- Vurdering av informasjon
- Påvirkning av operatørene

Denne grupperingen benytter også Norges Bank i tilsynsarbeidet.

Innhenting av informasjon

Fra de konsesjonsbelagte systemene og fra Norges Banks Oppgjørssystem (NBO) innhentes informasjon

gjennom møter med operatørene og i de rapporter som operatørene sender Norges Bank. Slike rapporter utarbeides 4-5 ganger årlig og beskriver bl.a. de avvikssituasjoner som har funnet sted, for eksempel informasjon om årsakene til og konsekvensene av avvik. En viktig del av rapporteringen er informasjon om gjennomførte sårbarhetsanalyser, tester av systemene og beredskapsøvelser og -tiltak.

Overvåkingen av systemer som ikke har konsesjon i medhold av betalingssystemloven, bygger også på rapporter fra og møter med operatørene. Det er imidlertid ikke samme formalkrav til rapporteringen som for de konsesjonsbelagte systemene.

Vurderinger

Gjennom informasjonen fra operatørene vil Norges Bank holde seg orientert om hvorledes interbanksystemene fungerer. På grunnlag av dette vil en få en oversikt over risiko og effektivitet i interbanksystemet og ta stilling til hvilke forhold som skal følges opp nøyer. Videre vil informasjonen danne grunnlag for å vurdere om systemet tilfredsstillende relevante internasjonale anbefalinger, og – for systemer som faller innenfor rammen av tilsyn – om de oppfylder betalingssystemlovens bestemmelser og vilkårene i konsesjonen.

Et vanskelig spørsmål er å avgjøre hvor langt Norges Bank skal gå i å innhente opplysninger om detaljer i systemene. Dette må i utgangspunktet bero på hvilke spørsmål som skal vurderes. Innsatsen i overvåkingen må tilpasses den betydningen vedkommende system har for finansiell stabilitet. Overvåkingen omfatter vurderinger av systemutformingen, det legale rammeverket rundt systemet, rutiner, driftsprosedyrer og driftsmiljø. Hensikten med arbeidet vil være å avdekke risikoforhold. Det er imidlertid operatøren selv som har ansvar for at systemer etableres og drives slik at de ikke truer den finansielle stabiliteten. Norges Banks oppgave er å overvåke at disse forhold er ivarettatt.

Påvirkning

Resultatet av Norges Banks vurdering kan i noen tilfelle være at det er ønskelig å foreta endringer i vedkommende system. Det kan også tenkes at Norges Bank kan komme til at kravene i loven eller konsesjonen ikke er tilfredsstillende. Som oftest vil operatøren og Norges Bank komme til enighet etter å ha drøftet saken. Dette forutsetter naturligvis at operatøren ser behovet for en endring og at anmodninger fra Norges Bank er vel underbygd.

Gjennom betalingssystemloven har som nevnt Norges Bank lovhjemmel til å pålegge konsesjonsbelagte systemer å foreta endringer i systemet eller i rutinene rundt det. Denne hjemmelen er kun benyttet en gang, i 2004. Da påla Norges Bank systemer med konsesjon å utarbeide en årlig rapport hvor det skal redegjøres for utførte risiko- og sårbarhetsanalyser, tester av avbrudds- og

katastrofeløsninger og rutinene for avviks- og endringshåndtering.

Innenfor de begrensninger som følger av taushetsplikten legger Norges Bank vekt på å ha full åpenhet med hensyn til mål og virkemidler i tilsyns- og overvåkingsarbeidet. På Norges Banks internettisider under «Betalingssystemer» er de viktigste elementene i dette arbeidet beskrevet. Vurderingene av enkeltsystemer mot internasjonale anbefalinger blir publisert i «Årsrapport om betalingssystemer».

4. Samarbeid med Kredittilsynet

Kredittilsynet har etter betalingssystemloven ansvar for å bidra til at systemer for betalingstjenester (de kunderettede delene av betalingssystemene) innrettes og drives slik at hensynet til sikker og effektiv betaling og til rasjonell og samordnet utførelse av betalingstjenester blir ivaretatt. Ansvaret for interbankssystemer er lagt til Norges Bank. Kredittilsynet og Norges Bank har regelmessige møter og informasjonsutveksling om hendelser og utviklingstrekk i de to delene av betalingssystemet.

I oppfølgingen av operasjonell risiko har Norges Bank og Kredittilsynet blitt enige om gjensidig å informere hverandre om planlagte oppfølgingstiltak overfor systemer begge institusjonene har ansvar for, samt utveksle informasjon (testrapporter og lignende) som har gjensidig interesse. Dersom den ene institusjonen planlegger stedlig IT-tilsyn/tilsynsmøte hvor IT-beredskap drøftes, vil den andre institusjonen bli informert om dette, og eventuelt også bli invitert til å delta som observatør.

Verdipapiroppgjørssystemer hører inn under Kredittilsynets ansvarsområde. Slike systemer har to elementer: Overføring av eierskap til verdipapiret fra selger til kjøper, og overføring av penger fra kjøper til selger. Norges Bank har ansvaret for overvåking av pengesiden av verdipapiroppjøret i VPS ettersom denne gjøres opp over konti i sentralbanken. Det er derfor et tett samarbeid mellom Norges Bank og Kredittilsynet. Rammen for samarbeidet og ansvarsdelingen bygger på en avtale mellom de to institusjonene, som er enige om å informere hverandre om hendelser og konsultere hverandre før det treffes viktige beslutninger. Norges Bank og Kredittilsynet har månedlige kontaktmøter hvor blant annet situasjonen i finansinstitusjonene og verdipapirmarkedene er tema. Disse møtene dekker også aktuelle temaer knyttet til verdipapiroppgjørssystemer, herunder internasjonale anbefalinger, strukturendringer, risikovurdering og beredskap.

5. Framtidige utfordringer

I 2005 gjorde Det Internasjonale Valutafondet (IMF) en vurdering av deler av det norske betalingssystemet.

I IMF's rapport (IMF 2005) heter det blant annet:

«Norge oppfyller alle vilkår for effektive avregnings- og oppgjørssystemer. Privat sektor spiller en viktig rolle både i levering av betalingsinstrumenter og avregningstjenester. Det er etablert et godt samarbeid mellom bankene, og den felles infrastrukturen danner basis for enkeltbankenes tilbud av betalingstjenester til markedet. Forholdet mellom Norges Bank og banksektoren er preget av samarbeid, og er godt strukturert».

IMF hadde også enkelte forslag til forbedringer. En nærmere omtale av dette finnes i «Årsrapport for betalingssystemer» (Norges Bank 2006).

I dagens situasjon synes det derfor som om næringens selvregulering, sentralbankens overvåking og tilsyn, og samarbeidet mellom næringen og myndighetene har gitt gode løsninger.

Det finansielle system er imidlertid under kontinuerlig endring. Betalings- og oppgjørssystemer internasjonaleses. Dette berører alle deler av økonomien som baserer seg på å gjøre opp mellomværender ved bruk av kontopenger.

I EU har man i flere år arbeidet med å komme fram til et felles avtaleverk for finansielle tjenester i Europa og bygge en infrastruktur som understøtter dette. Bakgrunnen for dette finnes i den såkalte Lisboa-erklæringen fra 2000. Etter denne skal EU innen 2010 være den mest konkurransedyktige og kunnskapsbaserte økonomien i verden. Ett av virkemidlene for å komme dit er en effektivisering av europeisk finansnæring gjennom omlegging av infrastrukturen for betalinger og bruk av betalingsinstrumenter. EU-kommisjonen mener en slik omlegging vil føre til meget store besparelser. Et direktiv⁵ er nylig vedtatt av EU-parlamentet. Direktivet vil trolig være EØS-relevant, slik at regelverket må implementeres i norsk lovgivning. Parallelt med dette arbeider den europeiske banknæringen med et nytt og felles teknisk opplegg for bruk av betalingsinstrumenter i Europa.⁶

Innenfor finansmarkedene øker handelen med verdipapirer over landegrensene. Børsene er gjenstand for oppkjøp og sammenslåinger. Det samme gjelder verdipapirsentralene som registrerer eierskapet til verdipapirene. Investorer etterspør nye finansielle produkter, og det er et voksende grensekryssende marked for varederivater. Finansinstitusjonene internasjonaleses, og de ønsker å kunne flytte likviditet hurtig og billig mellom de land de opererer i. Den europeiske sentralbanken har foreslått å utvikle et nytt felles system for oppgjør av verdipapirer i euro – muligens også andre valutaslag. Driften av IT-systemer som understøtter finanstransaksjoner, utkontrakteres til datasentraler i andre land.

Disse utviklingstrekkene vil i høy grad påvirke infrastrukturen for betalingsoppgjør. De stiller sentralbanker og tilsynsmyndigheter overfor nye utfordringer i overvåkings- og tilsynsarbeidet. Norges Banks mål for overvåkingsarbeidet vil fortsatt være å samarbeide med næringen for å sikre at også fremtidens betalingssystemer er effektive og bidrar til finansiell stabilitet.

⁵ Directive on Payment Services in the Internal Market

⁶ Single Euro Payments Area – SEPA

Referanser:

- Andresen, Ingrid og Bjørn Bakke (2004): «Continuous Linked Settlement – valuta for pengene», *Penger og Kreditt* 1/2004
- BIS (2001): *Core Principles for Systemically Important Payment Systems*, Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS), januar 2001
- BIS (2005): *Central Bank Oversight of Payment and Settlement Systems*, Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS), mai 2005
- BIS/IOSCO (2001): *Recommendations for Securities Settlement Systems*, Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS) and Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions (IOSCO). Bank for International Settlements (BIS), november 2001
- BIS/IOSCO (2004): *Recommendations for Central Counterparties*, Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS) and Technical Committee of the International Organization of Securities Commissions (IOSCO). Bank for International Settlements (BIS), november 2004
- Enge, Asbjørn og Bjørn Bakke (2000): «Risikoforholdene i det norske betalingssystemet 1995-2000», *Penger og Kreditt* 4/2000
- Husevåg, Vigdis og Kristin Bjerkeland (2003): «Verdipapiroppkjøret i Norge - Hva betyr utviklingen i Europa for det norske systemet?», *Penger og Kreditt*, 3/2003
- IMF (2005): «Norway: Financial system stability assessment, including reports on the observance of standards and codes on the following topics: banking supervision, insurance regulation and payment systems», *Country Report No. 05/200*
- Lund, May Helle og Kjetil Watne (2000): «Ny lov om betalingssystemer mv», *Penger og Kreditt*, 2/2000
- Norges Bank (2006): *Årsrapport om betalingssystemer 2005*, mai 2006
- Norges Bank (2007): *Årsrapport om betalingssystem 2006*, mai 2007
- Norges Bank (2002): «Norges Banks overvåking av og tilsyn med betalingssystemet», *Penger og Kreditt* 1/2002
- NOU 1996:24 Betalingssystemer mv*
- Watne, Kjetil (2001): «Tilfredsstiller norske betalingssystemer de nye BIS-anbefalingene?», *Penger og Kreditt* 2/2001